

УДК.39:001.891(477.87)

**ЕТНОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МУКАЧІВЩИНИ В ПРАЦЯХ
ТИВОДАРА ЛЕГОЦЬКОГО**

Малець О.О. к.і.н., доцент МДУ

Малець Н.Б., к.і.н., доцент УжНУ

Згідно концепції Тиводара Легоцького культура Закарпаття Русі до XV століття складала органічну частину всієї давньоруської культури, але писемних пам'яток оригінальної культури збереглося дуже мало [1,4].

Одним з проявів розвитку культури краю була народна освіта. Виникали церковні та народні початкові школи, що були на утриманні общин. Учителями в цих школах були ті ж самі дяки, або ж «півцовчителі». Вони вчили писати, читати й рахувати. Усі видатки за навчання лягали на трудящих, оскільки держава на освіту не давала ніяких коштів. У наслідок цього сільські общини часто відмовлялися утримувати школу на власні кошти, а цим, в свою чергу, скористалася церква, яка і взяла освіту до своїх рук, запроваджуючи всюди виключно релігійні школи і тільки релігійні форми навчання. Окремі діти, особливо дівчата, вчилися тільки дома. Вони навчалися співати, вишивати, танцювати [2].

25 вересня 1859 року комісія вищих сановників міста Мукачева запропонувала римо-католицькому священикові 600 форинтів грошима, а решту коштів натурою, а саме дровами - паливом, зерном, м'ясом, маслом, молоком, яйцями, сиром та іншим необхідним, щоб монашки взяли на себе відповідальність за навчання дівчат міста. У 1868 році було відкрито школу. Першим управителем школи була монашка Орос Теодора, яка також була і вчителькою. Крім неї в школі вчили ще три вчительки-монашки. Це була перша дівоча школа міста Мукачева. Перший контингент учнів даної школи складала 123 дівчата різного шкільного віку. Кількість учнів кожного року зростала і у 1872 році становила 158 учнів. З них 87 – римо-католиків, 6 – греко-католиків, 52 – євреї, 13-реформатів. Викладання в школі велось на угорській та німецькій мовах.

У 1874 році в школі нараховувалось 351 учень, в тому числі 139 євреїв. Але оскільки в цьому ж році добудовувались нові приміщення школи, кількість дітей зросла до 391 учня.

У 1880 році закінчено будівництво нового корпусу школи на 4 класні приміщення. У новому, 1880-81 навчальному році новий набір учнів зріс до 416 дівчат, з яких 233 учні були єврейської національності. У наступних навчальних роках кількість населення поступово збільшується, що зробило свій відбиток на контингенті учнів. Так, у 1884-85 навчальному році в школі нараховувалось 543 учні, в числі яких було 85 другорічників [3, 293-295].

У 1887 році ця церковна школа переходить у повне відання держави. Монашки, як вчителі, повністю відраховуються від школи, а на їх місця призначаються світські вчителі. Школа також звільняє церковні приміщення і переноситься у нові, казенні. У 1906-1907 навчальному році у місті Мукачеві, крім названих шкіл, відкривається нова державна початкова школа для хлопчиків, і в цьому ж навчальному році контингент учнів становить 727

хлопчиків. Із документів бачимо, що новою школою були задоволені не тільки горожани міста, але і Міністерство освіти Угорщини. В кінці навчального року директора школи Шаркань Габора, а також одинадцять рядових вчителів нагороджено було Орденом Золотої Корони Угорщини.

У 1882 році в Мукачеві відкрито дівочу – горожанську (неповно середню) школу з новим набором учнів у I клас денного навчання, а також і у підготовчий клас. У 1882-83 навчальному році в першому класі горожанської школи нараховувалось 26 учнів, а у підготовчому класі – 34 учні. З наступними навчальними роками, кожного наступного навчального року, школа зростає на один клас і у 1885-86 навчальному році була повністю укомплектована класами та учнями. Дана школа була дуже популярною серед горожан і не могла забезпечувати всезростаючі потреби населення, тому у 1892 році Міністерство освіти розпорядилось про подальше розширення школи, тому у цьому ж році почалось будівництво нового, двоповерхового корпусу школи, який повністю здано було в експлуатацію у 1906-07 навчальному році. В цій школі тепер вже були паралельні класи «а» і «б», в яких навчалось до 40 учнів, а всіх учнів у цьому навчальному році 240 чоловік. За релігійним складом було: римо-католиків – 69, греко-католиків – 47, реформатів – 36, євреїв – 82 [4, 71-80].

У місті Мукачеві було відкрито і шкільний інтернат для хлопчиків, у якому, в першу чергу, розміщували учнів гімназії, а потім інших шкіл. На утримання інтернату держава щорічно асигнувала 1600 корон. Інтернат був платний і ділився на наступні категорії платежів: плата за інтернат за одного учня на цілий рік становила 160 форинтів; із загального числа 10 учнів платили по 80 форинтів, 16 учнів – 120 форинтів і 5 учнів, залежно від домашніх матеріально-побутових умов були на повному державному утриманні і не платили нічого [5,12].

У місті Мукачеві у 1872 році було також відкрито і дівочий інтернат, в якому за утримання однієї учениці щомісяця потрібно було платити 50 крон. У Мукачеві також існувала і жіноча рада, яка допомагала матеріально круглим сиротам, напівсиротам та дітям бідних [6,63-65]. Так, із 1880 до 1902 року жіноча рада щорічно давала грошову допомогу на суму 89122 корони. З того часу для будинку сиріт виділила 13404 корони, а дітям бідним – 4882 корони, що разом складає суму 107408 корон. У 1880 році в лікарні на стаціонарному лікуванні знаходилось 235 хворих, а 1195 чоловік доїжджали на лікування, або ж, як видно з таблиці:

1880 рік – 235 хворих на стаціонарі;	- 1195 доїжджали на лікування;
1881 рік – 271 хворих на стаціонарі;	- 1073 доїжджали на лікування;
1888 рік – 271 хворих на стаціонарі;	- 2143 доїжджали на лікування;
1898 рік – 343 хворих на стаціонарі;	- 2143 доїжджали на лікування;

Вищезгадану кількість хворих обслуговувало у 1906 році 11 лікарів, 4 військові лікарі, 3 ветеринарні лікарі, 19 акушерок. У місті були дві аптеки [7,421-425]. З цифрових даних видно, що місто Мукачево розвивалось досить швидкими темпами і у населення виникла потреба на такі культурно-освітні одиниці, як театр, бібліотека, казино і т.п. У зв'язку з цим 9 березня 1884

року горожани Мукачева вибрали комісію із 50 чоловік, головою якої обрали Молнар Даніеля, а секретарем – Гаті Гейзу. На цих же зборах вирішили, що у найближчий час у місті повинен працювати театр на 500 чоловік глядачів, а також і казино [8].

Література:

1. Малець О. Пригоди колекції Легоцького//Новини Мукачева. – 1994. – 23 червня. – С.4.
2. <http://zakarpatty.net.ua/News/144406-Zakarpatskomu-oblasnomu-kraieznavchomu-muzeiu-prysvoily-imia-Tyvodara-Lehotskoho>. - 27 серпня 2015.
3. Панкулич В. Тиводар Легоцький – Закарпатський історик, етнограф і археолог.//Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», вип..27, 2011. – С. 293-295.
4. Lehoczky Tivadar.Munkacs varos. Uj monographiaja.- Munkacs, Grunstein mor kiadasa, 1907.-366s.
5. Пеняк П.С. Тиводар Легоцький про слов'ян Верхнього Потисся: (До 175-річчя від дня народження Т.Легоцького).// Світогляд. – 2005. - №32. - С.12
6. Малець О.Тиводар Легоцький(1830-1915).//Історія України в історичних портретах (збірник наукових праць). Ужгородський державний університет. Кафедра історії України.-Ужгород, 1996-С.63-67.
7. Lehoczky Tivadar.Beregvarmegye monographiaja.ikot.-Ungvar,1881.-P.421-425.
8. Кобаль Й. Зачинатель музейної справи: (Т.Легоцький) // Закарпатська правда. – 1995. – 25 липня.

